Täysistunto

Tiistai 12.2.2019 klo 14.04—18.03

14. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta sekä sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 60/2018 vp
Valiokunnan mietintö HaVM 27/2018 vp

Toinen käsittely

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Toiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 14. asia. Nyt voidaan hyväksyä tai hylätä lakiehdotukset, joiden sisällöstä päätettiin ensimmäisessä käsittelyssä.

Keskustelu

17.47 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! En pystynyt tämän lakiesityksen ensimmäisessä käsittelyssä käyttämään puheenvuoroa, joten halusin nyt tulla sanomaan muutaman sanan digitaalisista palveluista, koska olen tämän asian kanssa niin paljon muun muassa tulevaisuusvaliokunnassa ollut kiinni.

Tämä lakiesitys on hyvä ja kannatettava, ja valiokunta on mietinnössään tehnyt hyvää työtä arvioidessaan lakia. Haluan kuitenkin nyt muistuttaa siitä, että meillä on lähes miljoona kansalaista, jotka eivät pysty, voi tai osaa käyttää digipalveluita. Tässä joukossa on kaikenikäisiä ihmisiä. Meillä on usein virheellinen käsitys nuorten digitaidoista. Nuoret kyllä osaavat hyvin toimia sosiaalisessa mediassa, mutta monella voi olla suuria vaikeuksia hoitaa asioitaan verkossa. Esimerkiksi erilaisten lomakkeiden täyttäminen voi heille olla vaikeaa, ja tämä johtaa helposti nuorten ihmisten syrjäytymiseen.

Kuten valiokunta mietinnössään toteaa, digitaalisten palvelujen kehittämisestä huolimatta palveluja on jatkossakin tuotettava monimuotoisesti esimerkiksi kasvokkain ja puhelimitse. Suomessa tulee nimittäin aina olemaan henkilöitä, jotka eivät kykene tai pysty olemaan tai halua olla digitaalisten palveluiden äärellä. Esimerkiksi tällä hetkellä ja vielä pitkään lähitulevaisuudessakin meillä on paljon ikäihmisiä digipalvelujen ulottumattomissa. Tilastokeskuksen mukaan suomalaisista 16—89-vuotiaista 88 prosenttia käyttää internetiä. Kuitenkin on huomioitava, että 65—75-vuotiaista 75 prosenttia ja 75—89-vuotiaista vain 37 prosenttia käyttää nettiä. Sähköpostia 37—89-vuotiaista käytti vain 28 prosenttia ja verkkopankkia 30 prosenttia. Tilastokeskuksen vuonna 2017 tekemän selvityksen mukaan virallisen lomakkeen verkon kautta lähettäneitä ikäihmisiä 65—74-vuotiaissa oli vain 30 prosenttia ja 75—89-vuotiaissa 10 prosenttia. Eli meidän ikäihmisemme eivät edelleenkään pysty käyttämään digitaalisia palveluita niin hyvin kuin usein luullaan tai kuvitellaan. Osalla syynä on se, etteivät nämä palvelut ole heille esteettömiä ja saavutettavia, ja siksi on myönteistä, että myös valiokunta on ottanut kantaa digipalvelujen esteettömyy-

teen. Tähän asiaan varmaan joudutaan vielä palaamaan, kunhan esteettömyysdirektiivi astuu voimaan.

Toisaalta ikäihmisten digipalvelujen ulkopuolella oleminen johtuu siitä, ettei koulutusta ja ohjausta digipalvelujen käyttöön ole riittävästi suunnattu ikäihmisille. Esteenä digitaalisten palveluiden käytölle voi olla myös laitteiden, ohjelmien ja käytön kalleus. Jos haluamme lisätä digikansalaisten määrää, on yhteiskunnan varmistettava, että kaikilla kansalaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet hankkia tai lainata laitteisto, vaadittavat tietojärjestelmät ja verkkoyhteydet sekä oppia niiden käyttö ja taloudelliset mahdollisuudet maksaa käytöstä.

Arvoisa puhemies! Yhdenvertaisuuden kannalta on tällä hetkellä ongelmana se, että kasvokkain annettavat palvelut alkavat olla kovin kalliita. Esimerkiksi pankkipalveluissa laskun maksaminen on kohtuuttoman kallista. Palveluverkon supistuessa myös palvelujen pariin pääseminen on hankalaa ja aiheuttaa ylimääräisiä kustannuksia. Tämä uhkaa syrjäyttää osan ikäihmisistä yhteiskunnan täysvaltaisesta toimijuudesta.

Merkittävää on, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita käyttävät ja tarvitsevat ikääntyneet eivät kaikki ole osaavia ja aktiivisia verkkopalvelujen käyttäjiä ja nyt sote-palvelujen tuottamisessa tavoitellaan tulevaisuudessa yhä enemmän etäpalveluiden avulla tuotettavia palveluita. Valvira onkin vuonna 2015 todennut, että etäpalvelun käyttö edellyttää aina tietoista suostumusta ja palvelujen tulee olla soveltuvia etäpalveluiksi. Valvira on myös muistuttanut, että hoidettavalle on aina varattava myös mahdollisuus henkilökohtaiseen vastaanottokäyntiin.

Arvoisa puhemies! Seuraavan hallituksen tavoitteena tulee olla digitaalisen kuilun umpeen kurominen. Tähän tarvitaan kaikkia yhteiskunnan toimintalohkoja, kuten kirjastoja, vapaata sivistystyötä, kouluja, nuorisotyötä, aikuiskoulutusta ja ikäihmisten palveluita. Tavoitteeseen pääseminen voidaan varmistaa ilmiöpohjaisen budjetoinnin avulla. Tämä tarkoittaa tavoitteen toteutumiseen tarvittavien resurssien kokoamista yhteen ja selkeän johtamisjärjestelmän luomista. Nyt resurssit jakautuvat liian monelle taholle ja asian toteuttamiseen tarvittava selkeä johtaminen puuttuu, ja siksi tämä asia ei ole edennyt toivotulla tavalla. Meillä on vielä paljon tehtävää tässä asiassa. — Kiitos.

17.52 **Eeva-Maria Maijala kesk:** Arvoisa puhemies! Lapset nauravat monesti, että äiti, etkö sinä tuotakaan tajua ja osaa, ja minun mielestäni minä osaan aika hyvin kuitenkin digitaalisia palveluita hoitaa ja tehdä näitä kaikkia asioita. Mutta totuushan on se, että lapset oppivat koko ajan uusia asioita, vanhempi sukupolvi ei pärjää niitten kanssa, ja minä vastaavasti käyn sitten omaa äitiäni auttamassa kaikissa näissä asioissa.

Sähköiset palvelut ovat mahdollisuus myöskin meille syrjäisempien seutujen ihmisille, koska tänä päivänä me pystymme näitten sähköisten palvelujen ansiosta tekemään kaikkia töitä ympäri Suomen, kaikkialla Suomessa, kunhan vain kaapelit toimivat ynnä muuta, mutta nekin on kuitenkin aika hyvin jo saatu kaikkialle Suomeen kohtuullisesti hoidettua. Langattomat hoituvat ei nyt parhaimmalla mahdollisella teholla mutta kuitenkin jotenkuten. Suurin ongelma on kuitenkin ikäihmisten asioiden hoitaminen, kun taajamissakaan, varsinkaan tuolla syrjäisemmillä alueilla, ei ole enää palveluja eikä edes paikalla henkilöitä, joilta nämä vanhemmat ihmiset voivat henkilökohtaisesti tulla kysymään apua ja neuvoa.

Yhtenä esimerkkinä kerron tapauksen, jossa meidän kylällä yksi vanhempi mies tuli minun tyköni ja sanoi, että hoidatko sinä minulle tämän asian. Minä sanoin, että no, totta kai

minä voin hoitaa tämän asian, mutta hänellä ei ollut verkkopalvelutunnuksia. Minä soitin sitten seuraavana päivänä pankkiin, että voisimmeko me tämän asian hoitaa niin, että antaisitte minulle ne tunnukset, että minä kyllä hoidan tämän vanhemman miehen asiat, ja sieltä sanottiin, että hyvänen aika, tämä mies ei ole edunvalvonnassa eikä muuta vastaavaakaan elikkä sinä et saa hoitaa tämän miehen asioita, ja tämä mies itse ei osannut sitten ikänsä vuoksi näitä verkkopalvelutunnuksia ottaa käyttöönsä ja hallita näitä asioita. Elikkä tilanne oli täysi mahdottomuus, ja nytten tämä vanhempi mies sitten, siellä syrjäisemmällä alueella kun asuu, ei voi saada näitä palveluita millään tavalla käyttöönsä. Aivan järkyttävä tilanne. Elikkä ei ole kuitenkaan huomioitu, mitä tämä tulee tarkoittamaan syrjäisemmille alueille.

Digitalisaatio ja sähköiset palvelut kehittyvät joka sektorilla. Olen itse ympäristövaliokunnassa ollut näitä asioita nytten katsomassa tämän vaalikauden. Meillä on ollut mukavasti sielläkin nyt sitten uusia lakiesityksiä siitä, millä tavalla nämä sähköiset palvelut kehittyvät. Hyvä, kehitämme eteenpäin, mutta huomioimme todellakin sen, että vanhemmat ihmiset eivät selviä ilman henkilökohtaista apua.

17.55 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Aivan totta on, että niin sanottu digiosattomuus on yleisempää ikäihmisillä. Tosin meillä on erittäin hyvin osaaviakin ikäihmisiä, eli ei voi koskaan yleistää tässä asiaa, mutta toisaalta meillä on myöskin jonkinlaista harhaa siinä, kun me kuvittelemme, että kaikki nuoret osaavat käyttää digipalveluja. Siis minä luulen, että ihan suurin osa, lähes kaikki nuoret kyllä pystyvät siellä somessa chattailemaan ja kavereiden kanssa keskustelemaan, mutta nyt selvityksessä on tullut todella esille se, että he eivät osaa esimerkiksi virallisia asioita hoitaa netin kautta. Esimerkiksi tämmöisen jonkun työvoimapalvelulomakkeen tai Kelan lomakkeen täyttäminen on yllättävän monelle nuorelle hankala asia. Eli meillä on pientä harhaa tässä asiassa, ja sen takia tämäkin meidän täytyy huomioida, koska kyllä se näin on, että jos ei tulevaisuudessa pysty siellä digimaailmassa nuori olemaan, niin hänhän kyllä syrjäytyy yhteiskunnasta hyvin nopeasti.

17.56 **Eeva-Maria Maijala kesk:** Arvoisa puhemies! Todellakin kiitoksia edustaja Mäkisalo-Ropposelle tästä asiasta, että toitte esille nuorten tilanteen, sillä meillä on nyt tämän digitalisaation sähköisellä nettiaikakaudella todellakin tapahtumassa se, että meillä on suuri määrä nuoria putoamassa kelkasta ihan sen takia, että he eivät osaa, hallitse. He ovat kiinnostuneet ehkä koneista ja kaikista muista laitteista, mutta eivät he ole niinkään kiinnostuneita siitä lukemisesta tai tietokoneen äärellä olemisesta. Eivät kaikki nuoret tosiaankaan ole sen tietokoneen ääressä kaiken aikaa.

Ehkä meidän lapset osaavat hyvin englantia, kehittyvät englannin kielessä todella hyvin ja näin, mutta toiset nuoret ovat entistä enemmän syrjäytyneitä, koska eivät hallitsekaan sitä englannin kieltä. Monet palvelut, muun muassa sähköiset palvelut, ovat tänä päivänä jo englannin kielellä, mutta miten pärjäävät nämä nuoret, jotka sitten eivät asu siellä nettimaailmassa: he ovat putoajia. Tänä päivänä kehitys tapahtuu näitten nopeampien ja paremmin pärjäävien ehdoilla joka paikassa. Elikkä hyvä, että tämä heikompien nuorten asema otetaan nyt sitten tässä huomioon ja jatkossa varmasti tulisi entistä paremminkin ottaa huomioon, sillä yksikään nuori ei saa pudota kelkasta.

Keskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 157/2018 vp

Eduskunta hyväksyi ensimmäisessä käsittelyssä sisällöltään päätetyt, hallituksen esitykseen HE 60/2018 vp sisältyvät 1.-2. lakiehdotuksen. Lakiehdotusten toinen käsittely päättyi. Asian käsittely päättyi.